

Judikatura Ústavního soudu ke střídavé péči

VYBRANÉ INSTITUTY Z PRAXE

PŘEDBĚŽNÉ OPATŘENÍ

Ústavní soud ve věcech péče o nezletilé ve vztahu k předběžným opatřením, v nálezu I.ÚS 618/05 ze dne 7. 11. 2006, poukazuje na nutnost použití takové interpretace účelu předběžného opatření v souladu s čl. 32 odst. 4 Listiny základních práv a svobod a čl. 18 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte, jejímž výsledkem rozhodně nemůže být minimální míra ochrany základních práv jako určitého standardu. Jinými slovy, předběžné opatření upravující styk rodičů s dětmi musí být použito s ohledem na charakter a význam jím chráněného zájmu, kterým je umožnit i rodiči, který s dítětem trvale nežije, pravidelný a co nejširší kontakt, protože je to právě množství času, ve kterém je možno realizovat i neverbální výchovné působení rodiče, tzv. výchovu přítomností či příkladem, která je, jak je obecně známo, tou nejúčinnější výchovnou metodou. Je nutno mít na zřeteli, že jakákoliv deformace vztahu rodič - dítě je v důsledku odcizení v pozdější době jen těžko napravitelná. Pokud není možno očekávat v dohledné době dohodu rodičů, ani rozhodnutí ve věci samé, soud musí rozhodnout o předběžném opatření v zájmu co nejširšího kontaktu rodiče s dítětem.

PRIMÁRNÍ JE STŘÍDAVÁ PÉČE

V nálezu ve věci sp. zn. ÚS 2482/13 ze dne 26.5.2014, Ústavní soud judikoval, že: „V případě rozhodování o svěřeni dítěte do střídavé výchovy rodičů, je třeba vycházet z premisy, že zájmem dítěte je, aby bylo především v péči obou rodičů. Z toho plyne, že pokud jsou oba rodiče způsobilí dítě vychovávat, pokud oba mají o jeho výchovu zájem a pokud oba dbali kromě řádné péče o jeho výchovu po stránce citové, rozumové a mravní, svěřeni dítěte do střídavé péče by mělo být pravidlem, zatímco jiné řešení je výjimkou, který vyžaduje prokázání, proč je v zájmu dítěte právě toto jiné řešení. Obecné soudy tak nemohou střídavou péči vyloučit z důvodu, že s tímto způsobem výchovy jeden z rodičů nesouhlasí, protože chce mít dítě ve výlučné péči.“

NE VŽDY JE STŘÍDAVÁ PÉČE V ZÁJMU DÍTĚTE – ŠKOLNÍ DOCHÁZKA

V nálezu ve věci sp. zn. II. ÚS 169/16 ze dne 24.6.2016 a v nálezu sp. zn. I. US 1554/14. Je nutné se zabývat otázkou, jaký může mít režim střídavé péče a docházka do dvou základních škol (vzdálených od sebe 300 km) dopad na psychický vývoj nezletilé, neboť dostatečným způsobem nezohlednil závěry znalkyně, pedagogicko-psychologické poradny, ani zprávy ze základní školy. I za situace, kdy jsou obecně splněna kritéria u obou rodičů zhruba ve stejné míře, mohou nastat specifické okolnosti týkající se konkrétního dítěte, které brání jeho svěřeni do střídavé péče, neboť střídavá péče by nebyla v souladu s nejlepším zájmem dítěte. Jde například o situace, v nichž by vzhledem ke specifickému zdravotnímu či psychickému stavu dítěte střídavá péče představovala pro dítě nepřiměřenou zátěž, či ve výjimečných případech, kdy rodiče žijí ve velmi velké vzdálenosti od sebe, a to zejména pokud by tato velká vzdálenost mohla zásadním způsobem narušit školní docházku dítěte.

PÉČE OBOU RODIČŮ PO STEJNOU DOBU

K právům rodičů na péči o dítě Ústavní soud v nálezu ve věci sp. zn. I. ÚS. 3216/13 ze dne 25.9.2014, uvádí: „Je nutno vycházet z premisy, že na péči o děti mají zásadně stejné právo oba rodiče. Toto právo je plně naplněno tehdy, pokud každý rodič má možnost o dítě pečovat po stejnou dobu jako rodič druhý. Případné odchylky od tohoto pravidla musí být odůvodněny ochranou nějakého jiného, dostatečně silného legitimního zájmu.“

STYK S RODINNÝMI PŘÍSLUŠNÍKY

Každý člověk (tedy i dítě) má právo na respektování svého soukromého a rodinného života. Součástí práva na rodinný život je přitom nejen právo stýkat se s nejbližšími příbuznými (s rodiči, prarodiči), ale také právo na vytváření a rozvíjení vztahů se širší rodinou, potažmo dalšími lidskými bytostmi, aby tak bylo možno mimo jiné rozvíjet a naplňovat vlastní osobnost (srov. např. rozhodnutí Ústavního soudu IV ÚS 315/01 ze dne 20. 5. 2002). Viz. náleží Ústavního soudu I.ÚS 3216/13 ze dne 2.10.2014.

NEKOMUNIKACE RODIČŮ

Absence kvalifikované komunikace mezi rodiči - tedy neexistence schopnosti toho kterého rodiče dohodnout se na výchově dítěte s druhým rodičem není překážkou střídavé výchovy. V opačném případě by k eliminaci střídavé výchovy stačilo pouze jednostranné, iracionální, svévolné, účelové odmítání kvalifikované komunikace rodiče, který má dítě ve své výlučné péči, s druhým rodičem. V takovém případě by šlo ve své podstatě o zneužití postavení rodiče (výlučně) vychovávajícího dítě, o zneužití jeho základního práva vychovávat své dítě dle čl. 32 odst. 4 Listiny. Viz. náleží I. ÚS 266/10, I. ÚS 2661/10.

„Nesouhlas matky se střídavou péčí může být relevantní pouze tehdy, je-li vybudován na důvodech, jež jsou způsobitelné intenzivním způsobem negativně zasahovat do zájmu dítěte.“ Viz náleží III. ÚS 1206/09 ze dne 23.2. 2010.

Špatná či přímo konfliktní komunikace mezi rodiči může mít negativní vliv na osobnostní rozvoj dítěte. Proto ve výjimečných případech, kdy ani pokusy o nápravu ze strany soudů neměly na zlepšení komunikace vliv, mohou soudy střídavou péči vyloučit. Musí přitom zjistit, na straně kterého z rodičů leží příčina nevhodné komunikace, a zohlednit toto zjištění při svěřování dítěte do péče pouze jednoho z rodičů. Dítě by pak mělo být svěřeno do péče právě toho z rodičů, který je ochotný s druhým z rodičů komunikovat a nebránit mu ve styku s dítětem. Viz náleží I. ÚS 1554/14, bod 32.

VZDÁLENOST MEZI RODIČI

Z ústavněprávního hlediska neobstojí ani poukaz stěžovatelky na velkou vzdálenost mezi bydlišti obou rodičů, neboť toto hledisko samo o sobě není dle názoru Ústavního soudu důvodem, který by a priori vylučoval vhodnost střídavé výchovy nezletilého dítěte. Viz. náleží I. ÚS 1506/13.

PŘÁNÍ DÍTĚTE

Ústavní soud konstatuje, že za předpokladu, že je dítě dostatečně rozumově a emocionálně vyspělé, je nutné jeho přání považovat za zásadní vodítko při hledání jeho nejlepšího zájmu. Současně však není možné, aby obecné soudy postoj nezletilého dítěte bez dalšího převzaly a aby své rozhodnutí založily toliko na jeho přání a nikoliv na pečlivém a komplexním posuzování jeho zájmů (nález sp. zn. II. ÚS 4160/12 ze dne 23. 4. 2013 či rozsudek ESLP ve věci C. proti Finsku ze dne 9 května 2006 č. 18249/02, body 57-59). Stejně tak není možné, aby přání dítěte bylo zjišťováno nevhodnými otázkami typu "U koho bys chtěl(a) bydlet?". Viz. nález sp.zn. ÚS 2482/13 ze dne 26.5.2014.

U mladších dětí, zejména těch v předškolním věku, musí obecný soud hodnotit jejich názor s přihlédnutím k jejich věku a rozumové vyspělosti [srov. nález sp. zn. I. ÚS 2661/10 ze dne 2. 11. 2010 (N 219/59 SbNU 167), bod 54]. V souvislosti se zjišťováním přání dítěte Ústavní soud rovněž zdůrazňuje, že pokud bylo dítě již dříve svěřeno jednomu z rodičů do výlučné péče a nově se posuzuje možnost změny výchovných poměrů na střídavou péči, je možné, že se rodič, jenž měl dítě dosud v péči, snažil přání dítěte zmanipulovat (srov. rozsudek ESLP ve věci C. proti Finsku ze dne 9. května 2006 č. 18249/02, body 58), přičemž úkolem obecných soudů je tuto manipulaci pokud možno odstínit.

ZMĚNA POMĚRŮ

Při posuzování, zda došlo k takové změně poměrů, která by odůvodnila změnu rozhodnutí o péči o děti (o výkonu rodičovské odpovědnosti), je uplatňován obecnými soudy vyšší práh pro změnu rozhodnutí o péči, který je odůvodňován požadavkem na stabilitu výchovného prostředí. Účelem této stability výchovného prostředí však musí být nejlepší zájem dítěte, není to tedy abstraktní princip, který by byl hoden ochrany sám o sobě, ale má být chráněn pouze v souvislosti s tím, zda skutečně je v nejlepším zájmu dítěte. Když se otec přestěhuje z Londýna do bydliště dětí a dítě si přeje střídavou péči, jedná se o změnu poměrů. Nález sp. zn. I. ÚS 3216/13. Ke změně poměrů, např. Dohoda rodičů, nové přání dětí viz nález ÚS I. ÚS 1708/14 ze dne 18. 12. 2014.

ÚPRAVA STYKU, KDYŽ NENÍ STŘÍDAVÁ PÉČE – CO NEJŠIRŠÍ STYK

V nálezu ÚS sp. zn. I. ÚS 153/16 ze dne 26. 7. 2016 soud konstatuje, že není nic špatného, pokud by rozsah styku připomínal střídavou péči, naopak to může být správným řešením s ohledem na základní práva všech dotčených osob, tedy dětí i obou rodičů. Rozsah styku se má posuzovat za období dvou týdnů, 24% času se zdaleka neblíží střídavé péči, právě naopak. Pokud obecné soudy rozhodují o úpravě styku, nutno vycházet z toho, že právem obou rodičů je v zásadě stejnou měrou o dítě pečovat a podílet se na jeho výchově, s čímž koresponduje i právo samotného dítěte na péči obou rodičů, a tudíž je-li rozhodnutím soudu svěřeno do péče jednoho z rodičů, pak by tomuto dítěti mělo být umožněno stýkat se s druhým rodičem v takové míře, aby byl postulát rovné rodičovské péče co nejvíce naplněn. Takové uspořádání je zpravidla vždy v „nejlepším zájmu dítěte“, přičemž odchylky od tohoto principu musí být odůvodněny ochranou nějakého jiného, dostatečně silného legitimního zájmu, přičemž konkrétní skutečnosti, o něž se tento zájem opírá, musí být v daném řízení prokázány [nález sp. zn. III. ÚS 2298/15 ze dne 15. 3. 2016, bod 16; či nález ze dne 13. 3. 2012 sp. zn. II. ÚS 3765/11. I vzhledem k tomu, že v českém kontextu instituty péče o dítě a styk s dítětem mají v podstatě shodný obsah, kritéria pro rozhodování o svěření dítěte do péče se analogicky uplatní i v případě rozhodování o styku.

Výběr z nejhojněji citované judikatury zpracován ke dni 8.8.2016, Zdroj rozhodnutí pro shrnutí: nalus.usoud.cz

JUDr. Eva Ondřejová, LL.M., advokátka